

TÜRK YEM SANAYİİ, HAYVANCILIĞIMIZA ETKİLERİ VE BU SANAYİDE HAMMADDE SORUNLARI

*The Effects of Turkish Feed Industry to Our Stock-breeding and
The Raw Material Problems in This Industry*

Yrd. Doç Dr. Okan YAŞAR*

ÖZET

Bu çalışma; Türk Yem Sanayiinin kuruluşunu, gelişmesini ve üretim kapasitesini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yem üretimi ile talep arasındaki dengesizliklerin sebepleri ve hayvancılığımıza etkilerini değerlendirmektedir. Son olarak da yem sanayii ve bu sanayide yaşanan hammadde sorunlarının çözümüne ilişkin öneriler getirilmektedir.

ABSTRACT

This study has revealed the foundation development and production capacity of Turkish Feed Industry. Besides this it also assesses the reason of imbalances between feed production and demand and the effects to our stock-breeding. Finally, it presents suggestions to the solutions of problems of raw-material facing in feed industry

A-Giriş

Hayvanlardan daha ucuz yollarla daha fazla ürün almak için, fizyolojik yetenekleri ile, yedirilecek yem maddelerinin yapısı arasında ekonomik dengenin kurulması gerekmektedir. Karlı hayvancılığın ana ilkesi ise, her hayvanın ırkına, yaşına ve verim yönüne göre değişen çeşitli karma yem rasyonları hazırlanmasıdır. Verimi arttıran ve koruyucu olarak kullanılan vitaminler, mineraller, sentetik amino asitler ve antibiyotiklerin yem rasyonlarında detaylı formüllere göre hazırlanması zorunluluğu yem sanayiinin kurulmasıyla ortaya konulmuştur (Çetin, 1992; 16).

Ülkemizde hayvan besleme şekilleri iki önemli grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi; geleneksel yöntemlerle yani ekstansif tarzda yapılan besleme şekilleridir. Bu kapsamda hayvanlar otlaklarda otlatılmakta, kaba yemlerin ahır veya ağıllarda verilmesi (çayır, kuru yonca, saman v.b. gibi) suretiyle beslenmektedirler. Yurdumuzda hala bu tür geleneksel besleme şekilleri yaygın olup, hay-

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

vancılığımız daha çok açık havada otlatma şeklinde sürdürülmektedir.

Hayvan besleme şekillerinden ikincisi, besi hayvancılığı şeklinde olanıdır. Bilhassa, kültür ırkı hayvanlarla -özellikle de yapay yem kullanılarak- modern ahırlarda sürdürülen besleme şekline besi hayvancılığı denilmektedir. Besi hayvancılığının ana şekli ahır hayvancılığı biçiminde olanıdır. Bunlar çağdaş ahırlarda başta ince yemler (sanayii yemleri) ve bu arada kepek, küspe, arpa kırığı, fiğ ve yulaf kırığı gibi besin maddeleri ile beslenmekte ve her türlü diğer bakım hizmetleri yerine getirilmektedir (Doğanay,1995;221).

Ülkemizde metropolitan ve büyük kentlerin sayısının giderek artması beraberinde büyük tüketim merkezlerini ortaya çıkarmıştır. Bunun neticesinde bu merkezlerin çevresinde ahır hayvancılığı işletmeleri, mandıralar ve tavuk çiftliklerinin sayısı giderek artarak yaygınlaşmıştır. Yüksek verimli soylarla yapılan bu tür hayvancılıkta verimi arttırmak ancak yeterli ince yemlerle sağlanabilir.

Yem sanayiinin gelişmesi, hayvancılığın değer kazanmasına -et, süt ve ürünleri, yağ sanayiinin gelişmesi ile yan sanayii atıklarının değer kazanması-, üretilen ürünler teknolojisinin gelişmesine ve yeni pazarların açılması sonucu üretim ile birlikte verimlilikte artışlar kaydedilmesine yol açmıştır (Çetin, 1992; 16).

B-Türk Yem Sanayii

İnsanların beslenmesine katkı sağlayan maddelere "gıda veya besin", hayvan beslenmesinde önem arz eden maddelere de "yem" denir. Yem Kanunu'na göre ise yem: madde ve enerji bakımından hayvanın yaşama ve verim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ve belli sınırlar ve şartlarda yedirildiği zaman hayvanın sağlığına zararlı olmayan organik ve inorganik maddeler veya bunların karışımlarıdır şeklinde tanımlanmaktadır.1734 Sayılı Yem Kanunu'nda yemler aşağıda belirtilen şekilde sınıflandırılmıştır:

- 1-Kökene bitkisel olan yemler,
- 2-Kökene bitkisel olan sanayii yan ürünleri,
- 3-Kökene hayvansal olan yemler,
- 4-Mineral yemler
- 5-Yemlik prepatatlar
- 6-Karma yemler

Bununla birlikte yetiştiriciler tarafından hayvan cins ve verim güçlerine göre, yem üretmenin güçlüğü, yem sanayiinin kurulması zorunluluğunu ortaya koymuştur. Böylece yem sanayii, çeşitli hayvancılık işletmelerinin ihtiyacı olan hayvansal verimin asgari masrafla karşılanmasını sağlamak amacıyla gerekli ta-

mamlayıcı karakterde karma yemler üretmek üzere faaliyet gösteren bir sanayi kolu özelliğini kazanmıştır.

1-Yem Sanayiinin Kuruluşu ve Gelişmesi:

Türkiye'de yem sanayii ile ilgili ilk girişim 1955 yılında İstanbul'da özel sektör tarafından "Kartal Kesif Yem Sanayii Ltd Şti."nin kurulmasıyla başlamıştır(Çetin,1992;14). Yem sanayii alanında asıl girişim kamu sektörü tarafından 1956 yılında kurulan ve bir KİT kuruluşu olan "Yem Sanayi Türk A.Ş." tarafından başlatılmıştır. Bu şirket tarafından derhal çalışmalara başlanmış ve Avrupa'dan ithal edilen makinelerle dört adet yem fabrikası kurulmuştur. İlk yem fabrikası,1958 yılında Ankara'da işletmeye açılmış,bunu aynı yılın sonlarında açılan Konya ve 1959 yılında açılan Erzurum ve 1960 yılında işletmeye açılan İstanbul Yem Fabrikası izlemiştir. Yem Sanayii Türk A.Ş; karma yemi hayvan yetiştiricilerine tanıtmaya ve benimsetmeye çalışırken,özel sektörün de bu alana girmesini sağlamak için 1961-1962 yıllarında Tarihle İzmir'de, Çukobirlikle Mersin'de ve özel girişimcilerle Eskişehir ve Bandırma'da ortak şirketler kurarak bu fabrikaları işletmeye açmıştır(Çetin,1992;15).

1970'li yıllardan itibaren ülkemiz hayvancılığının entansif karakterinin kuvvetlenmesi ve giderek verimin yükselmesi sonucu Türk karma yem sanayiinde büyük atılımlar gerçekleşmeye başlamıştır. Bu arada faaliyet gösteren 8 yem fabrikasının ürünlerine hayvancılık sektöründen yoğun taleplerin gelmesi üzerine,kamu ve özel sektör tarafından yeni fabrikalar kurulmaya başlanmış ve karma yem üretimi arttırılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte bu yıllara kadar ülkemizin Batı ve Orta bölgelerinde kurulan yem fabrikaları Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde de işletmeye açılarak,bu bölgelerin ekonomilerinde önemli bir yeri olan hayvancılığın gelişmesine önemli bir katkı sağlamıştır(Tablo- 1 ve Harita -1).

Yem sanayiinde kullanılan hammaddelerin ve üretilen yemlerin kalite kontrollerinin yapılması için,1973 yılında 1734 Sayılı Kanunla yürürlüğe giren "Yem Kanunu" ve 1974 da yılında da Yem Yönetmeliği ile hayvan üreticilerine satılacak söz konusu karma yemlerin çeşitli norm ve standartlarının neler olduğu saptanmıştır(Çetin,1992;15).

Yem fabrikalarının kuruluş yeri seçiminde,büyük yerleşim merkezleri çevresiyle tahıl üretiminin yoğun olarak gerçekleştirildiği yöreler tercih edilmektedir. Özellikle, 1970'li yıllardan sonra kurulan kamu fabrikaları da hayvancılık potansiyeli yüksek, kalkınmada öncelikli yörelerde açılmıştır. Ayrıca, özel sektör fabrikaları ise,kamu fabrikalarının bulunduğu yerleşim merkezleri ile tavukçuluğun geliştiği ve gelişmekte olduğu merkezlerde kurulmuştur.

Tablo 1: Bazı İllerimizdeki Kamu ve Özel Sektöre Ait Yem Fabrikaları sayıları.
Table 1 : The Numbers of Feed Factories Belonging to Public and Private Sectors in Our Various Provinces

İLLER	KAMU SEKTÖRÜ*	ÖZEL SEKTÖR	TOPLAM
ADANA	-	11	11
ADİYAMAN	1	-	1
AFYON	-	14	14
AĞRI	1	-	1
AMASYA	-	4	4
ANKARA	1	15	16
ANTALYA	1	3	4
AYDIN	-	2	2
BALIKESİR	-	17	17
BİLECİK	-	2	2
BİNGÖL	-	1	1
BİTLİS	1	-	1
BOLU	-	10	10
BURDUR	-	4	4
BURSA	1	9	10
ÇANAKKALE	-	3	3
ÇANKIRI	1	2	3
ÇORUM	-	9	9
DENİZLİ	1	2	3
DİYARBAKIR	1	3	4
EDİRNE	-	4	4
ELAZIĞ	1	6	7
ERZİNCAN	-	3	3
ERZURUM	1	4	5
ESKİŞEHİR	-	6	6
GAZİANTEP	-	7	7
HATAY	-	2	2

* Kamuya ait fabrikaların büyük bir bölümü 1993 sonrasında özelleştirilmiştir. Bu sebeple bu fabrikalara kamu kökenli özel sektör fabrikaları diyebiliriz.

ISPARTA	-	3	3
İÇEL	-	5	5
İSTANBUL	1	10	11
İZMİR	-	11	11
KARS	-	2	2
KASTAMONU	1	2	3
KAYSERİ	-	3	3
KIRKLARELİ	1	6	7
KIRŞEHİR	-	4	4
KOCAELİ	-	3	3
KONYA	1	21	22
KÜTAHYA	-	5	5
MALATYA	-	3	3
MANİSA	-	8	8
KAHRAMANMARAŞ	1	2	3
MARDİN	1	-	1
MUĞLA	1	1	2
MUŞ	1	-	1
NİĞDE	-	1	1
ORDU	-	1	1
SAKARYA	1	4	5
SAMSUN	1	2	3
SİİRT	1	1	2
SİVAS	-	2	2
TEKİRDAĞ	-	6	6
TOKAT	-	9	9
TRABZON	-	2	2
TUNCELİ	1	-	1
ŞANLIURFA	1	-	1
UŞAK	-	3	3
VAN	1	1	2
YOZGAT	-	4	4

ZONGULDAK	1	-	1
AKSARAY	-	4	4
BAYBURT	-	1	1
KARAMAN	-	3	3
KIRIKKALE	-	2	2
TOPLAM	26	278	304

2-Türkiye'de Yem Üretimi:

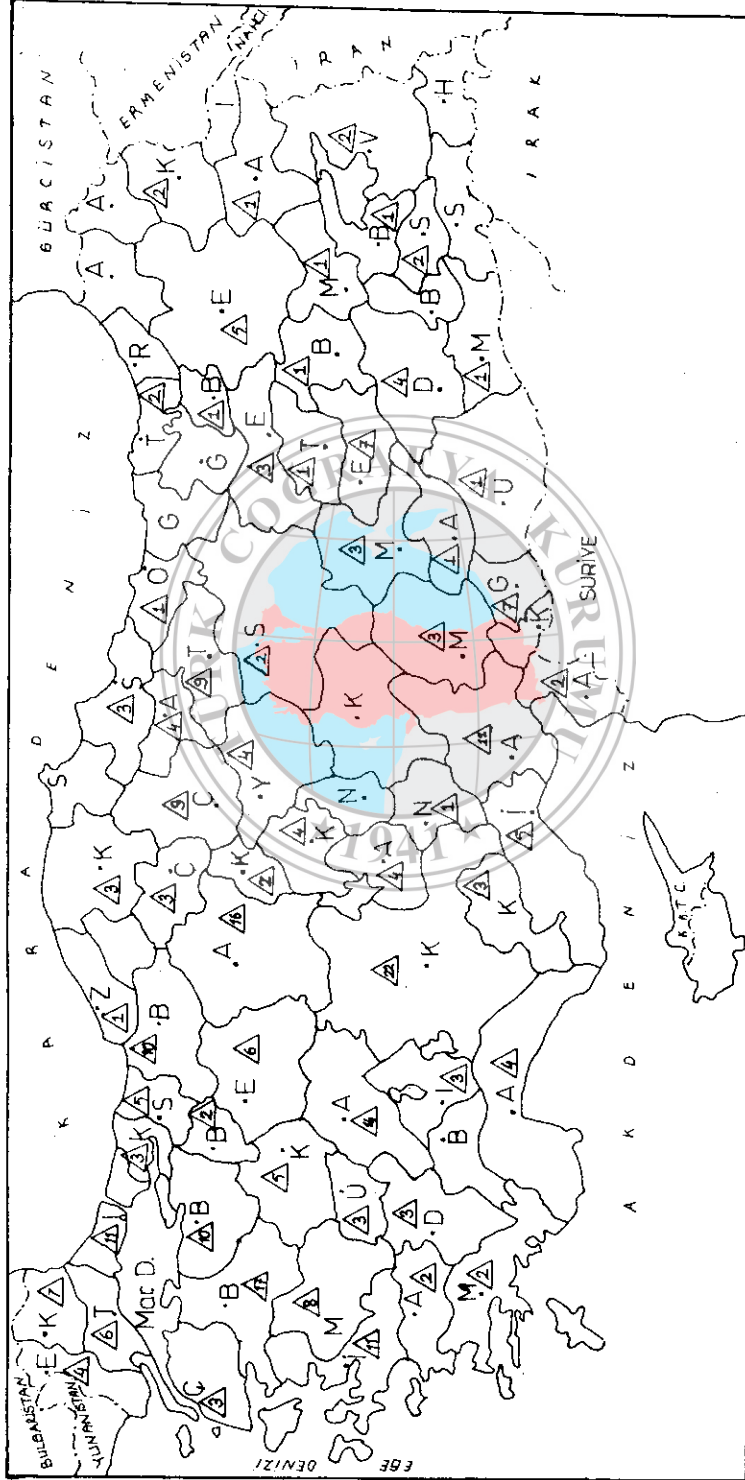
Bugün ülkemizde Yem Sanayi Türk A.Ş. Genel Müdürlüğü'ne bağlı 26, özel sektöre ait 278 fabrika faaliyet göstermektedir (Tablo-1). Bu arada KİT'lerin özelleştirilmesi çalışmaları kapsamında kamu sektörünün özel sektörle ortak kurduğu fabrikalar özelleştirilmiştir. Kamu fabrikalarının özelleştirilmesi devam etmektedir.

Ülkemizde yem sanayii sektöründe üretim halinde bulunan 304 fabrikanın toplam kapasitesi 7.472.000 ton/yıldır. Kamu ve özel sektör itibarıyla yem üretimimiz yıllar itibarıyla Tablo 2'de gösterilmiştir (DİE, 1993;416 ve 1996;365).

Tablo-2 : Türk Yem Sanayi Üretimi, (Table-2 :Feed Industry Production of Turkey), A-Kamu Sektörü (Public sector), B-Özel Sektör (Private sector).

		1984	1986	1988	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Kanatlı Hayvan Yemi	A	133.597	121.937	114.591	90.539	118.498	102.885	83.648	10.677	1926
	B	377.868	432.805	502.579	663.742	745.081	824.509	883.613	878.468	1.029.440
Büyük ve Küçükbaş Hayvan Yemi	A	343.947	504.309	587.599	467.066	342.083	320.130	246.873	60334	25.970
	B	399.919	542.721	745.387	1.113.574	916.986	1.136.025	1.232.508	1.159.418	1.413.452
Özel Yemler	A	723	576	1.115	--	--	--	--	--	--
	B	14	--	--	--	--	--	--	--	--
Genel Toplam		1.256.068	1.602.748	1.951.271	2.334.921	2.122.646	2.383.549	2.446.641	2.108.897	2.470.788

Tablo 2'ye göre, kanatlı hayvan yemi ve küçük ve büyükbaş hayvan yemi üretiminde kamu sektörünün payı özel sektöre göre az olmakla beraber, 1993'e kadar düzenli bir seyir takip ederken, bu yıldan sonra özelleştirme çalışmalarının hızlanmasıyla kamunun payı giderek azalmıştır. Böylece, Türkiye toplam

Harita 1 - Türkiye'de iller itibarıyla toplam yem sanayii sayıları.

Map 1 - The total numbers of the feed industries in Turkey according to the provinces.

karma yem üretimi içinde kamunun payı 1984'de %60 iken, 1990'da %23.8'e ve 1995'de %1.1'e gerilemiştir. Buna karşılık, bu dönemde özel sektörün payı 1984'de %40 iken, 1995 yılı itibarıyla %99'u bulmuştur.

Ülkemizde tavukçuluğun gelişimine bağlı olarak kanatlı hayvan yemi üretimi giderek artmıştır ve 1995 yılı itibarıyla Türkiye toplam karma yem üretiminin %41.7'si kanatlı hayvan yemi olmuştur. Buna karşılık, geçmişte olduğu gibi, 90'lı yıllar içerisinde de küçük ve büyükbaş hayvan yemi üretimi toplam yem üretiminin % 58.3'nü teşkil etmektedir. Diğer yemlerin (ev hayvanları yemleri) üretimi ise önemsizdir.

Bilindiği gibi, karma yem sanayii ürünleri hayvancılık sektörü tarafından tüketilmektedir. Bu bakımdan hayvancılıkta sağlanacak gelişmeler bu sektörü doğrudan etkilemektedir. Hayvancılığın dar boğaza girmesi karma yem talebini düşürmektedir. Ayrıca karma yem sektörüne verilen teşvikler (sübvansiyonlar) bariz olarak karma yem talebinin artmasına neden olabilmektedir. Bu da, teşviklerin karma yem fiyatlarında talebi etkileyen önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır (DPT, Ö.İ.K. Raporu, 1996;50). Buna göre 1998'den 2000 yılına kadar ülkemizin yurt içi gerçek talep projeksiyonu (bin ton) tablo 3'de gösterilmiştir. 1995 yılı üretimimizin 2.5 milyon ton civarında olduğu düşünülürse; Türkiye'de talebi karşılamayan bir üretimin olduğu ortaya çıkmaktadır. Talebi karşılamayan üretimden kaynaklanan açıklar ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Bu itibarla karma yem talep projeksiyonunu, karma yem üretim hedefi olarak düşünebiliriz.

Tablo-3 : Yurtiçi Gerçek Talep Projeksiyonu (Bin Ton)

Table-3 : Inland Real Demand Projection

Yıllar	Kanatlı Hayvan Yemleri	Büyük-Küçükbaş Hay.Yem.	Diğer Yemler	Toplam
1995	1835.2	3407.0	31.0	5273.2
1996	1312.6	3676.0	32.2	5220.8
1997	1990.0	3745.0	33.4	5868.4
1998	2067.4	3914.0	34.6	6016.0
1999	2144.8	4083.0	35.8	6263.6
2000	2222.2	4252.0	37.0	6511.2

C-Yem Sanayii'nin Hayvancılığımızdaki Yeri ve Başlıca Etkileri

Yem; hayvancılık sektöründe en önde gelen girdidir. Bugün bu sektör dahilinde girdilerin yaklaşık 2/3'nü yem harcamaları oluşturmaktadır. Bu sebeple

yem harcamaları, hayvancılık sektörünün en önde gelen harcama kalemlerinden birini teşkil etmektedir. Ülkemizde yeterli yem üretimi gerçekleşmediği gibi, üretilen yemlerin de besleyicilik değeri düşüktür. Batılı ülkelerde bir kg canlı ağırlık artışı 2 kilogram yemle sağlanabildiği halde, bu miktar ülkemizde 3.5 - 4 kg yemle gerçekleştirilmektedir (Çetin, 1985; 32-40).

Ülkemiz hayvancılığında son yıllarda gözle görülür bir entansifleşme meydana gelmesine rağmen, hayvancılığımızda mer'aya dayalı beslenme anlayışı devam etmektedir. Bugün yurdumuzda 17.3 milyon hektar çayır ve mer'a arazisi vardır ve 1950 yılı verilerine göre 13 milyon hektar kadar daralmıştır. Ancak yurdumuzun otlak arazisi büyüklüğüne oranla küçük ve büyük baş hayvan sayımız oldukça fazla görülmektedir. Örneğin: 1990 yılı verilerini esas alırsak; küçükbaş hayvan sayımız 52 milyon ve büyükbaş hayvan sayısı da 12 milyona yakındır. Bu verileri çayır ve otlak arazilerine oranladığımızda 1000 hektar mer'a alanımıza 700'e yakın büyükbaş hayvan ve 3000 dolayında da küçükbaş hayvan düşmektedir. Dolayısıyla yurdumuzda çayır ve otlak arazilerinde hektar başına düşmesi gereken hayvan sayıları olması gerekenin iki katını aşmış bulunmaktadır. Çünkü verimli otlaklarda 1000 hektarlık araziye düşmesi gereken büyükbaş 150- 200'ü ve küçük baş sayısı ise 1500'ü aşmamalıdır (Doğanay, 1995; 218-219). Ülkemizde mer'aların aşırı derecede otlatılması yanında erken otlatılması potansiyellerinin önemli bir bölümünün kullanılmamasına yol açmaktadır.

Çayır ve mer'a arazilerinin verim bakımından yetersizliği yanında, ülkemizde yem bitkileri üretimi de yeterince gelişmemiştir. Yetiştirilen başlıca yem bitkileri olan yonca, korunga, fiğ ve burçağın toplam ekim alanı 582.163 hektardır. Bu alan toplam ekilebilir alanımızın ortalama % 2.6'sını kapsamaktadır.

Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde yem bitkileri üretimi oldukça yüksektir. Bu ülkeler toplam ekilebilir alanın % 30-60'nı yem bitkileri üretimine ayırmaktadırlar. Yem bitkilerine ayrılan alanın artırılması, bu bitkilerin hayvan beslenmesindeki önemi yanında, bu kültürün toprağın verimliliğini koruması ve artırması bakımından da zorunluluk taşımaktadır (Kaya, 1985; 262).

Giderek entansifleşen hayvancılığımızın beslenme kaynaklarından biri de sanayii yemleridir. Türkiye'de 1970 yılından itibaren kamu ve özel sektöre ait yem fabrikaları sayısı artmasına rağmen, bu sanayiinin yem ihtiyacımızı karşılayacak üretim düzeyine ulaşamadığını belirtmiştik. Ülkemizde sanayi yemi üretimini, hayvancılıkta gelişmiş ülkelerle karşılaştırırsak, bu ülkelerden çok geride olduğumuz ortaya çıkar. Örneğin, 1992 yılı itibarıyla Fransa'da 440, Almanya'da 670, İspanya'da 420, İtalya'da 980 ve İngiltere'de 415 yem sanayi kuruluşu varken, bu ülkelerin yıllık üretimleri sırasıyla 19.7, 19.5, 13.9, 12.7 ve 11 milyon tondur. Buna karşılık Türkiye'nin 1995 yılı itibarıyla yem üretimi yaklaşık 2.5 milyon tondur. Adı geçen ülkelerin en az üretim gerçekleştirenin yaklaşık 1/10'ü düzeyindedir. Ülkemiz hayvan varlığının bu ülkelerden çok fazla olduğu düşünülürse,

Ülkemizde yem açığının ne kadar dikkat çekici olduğu ortaya çıkmaktadır. .

Ülkemiz hayvancılığının kaba yem sorunu yanında, kesif yem ihtiyacının da karşılanamaması, özellikle yem sanayi sektöründeki üretim yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, yem kalitesinin istenilen seviyeye çıkarılamaması üreticiye büyük zararlar vermektedir. Yem kalitesinin düşüklüğü yanında yem tüketiminin istenilen canlı ağırlık vermemesi maliyetleri yükseltmektedir. Bu durumda da yüksek maliyetler sanayi yerine kaba yem kullanımını gündeme getirmekte ve çoğu besiciler faaliyetlerini durdurmaktadır.

Karma yem fiyatlarının hammadde fiyatlarına bağlı olarak hızla yükselmesi hem yem sanayicilerini ve hem de hayvan yetiştiricilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Karma yem üretiminde maliyetin % 90'nunu hammadde fiyatlarında destekleme alımları, arz-talep düzensizliği ve ithalattan kaynaklanan %100'lere varan artışlar oluşturmaktadır. Buna karşılık, hayvansal ürün fiyatlarında istenilen ölçüde büyümenin gerçekleşmemesi hayvancılık sektörümüzü olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir.

D-Yem Sanayiinde Hammadde Sorunları

Karma yem sanayiinde hammadde bakımından bir çok sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların başında kullanılan hammaddelerdeki kalite standardizasyonu gelmektedir. .

Yağlı tohumların üretiminin yıldan yıla farklılık göstermesi ve bazı yıllarda üretimde görülen düşüşler ve aşırı fiyat yükselmeleri, beraberinde ayçiçeği, soya ve çiiğit küspesi üretimini azaltmaktadır.

Hayvansal kökenli yemlerden balık unu ve kemik unu üretiminin yetersiz oluşu nedeniyle temininde sıkıntı çekilmektedir. Ülkemizde yeterli sayıda ve kapasitede balık unu ve kemik unu tesisi olmasına rağmen hammadde temininde yaşanan sıkıntılar bu tesislerin tam kapasite çalışmasını engellemekte ve dolayısıyla istenilen üretim gerçekleşmemektedir. Bu yemlerin üretim teknolojilerinden kaynaklanan hijyenik problemler de bulunmaktadır. Özellikle et, kemik unu ve kemik ununda standartların çok üzerinde yağ bulunması ve hijyenik olmayan şartlarda elde edilmeleri nedeniyle mikrobiyel bozulmalar meydana gelebilmektedir. Bununla birlikte un sanayiinde teknoloji kullanımı yetersiz olduğundan ürün kaybı olmaktadır. Mısırdaki rutubet oranı yüksek olduğundan bu haliyle yemlerde kullanılması problem yaratmaktadır. Ayrıca mısır temininde de zaman zaman darboğazlar görülmektedir(DPT, Ö.İ.K.Raporu, 1996;45-46).

Karma yem sanayiinde kullanılan hammaddeler kendi üretimimiz yoluyla karşılanamamaktadır. Bu sebeple 90'lı yıllardan itibaren karma yem üretiminde kullanılan hammaddelerin %29'u ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Özellikle tahıllara alternatif olarak kullanılan sorgum, tapiyoka gibi hammaddeler ithalat yoluyla sağlanmaktadır.

Karma yemi oluşturan hammaddelerin önemli bir bölümünü sanayii ürünü ya da artık ürünler oluşturmaktadır. Karma yem sanayiine hammadde veren sanayiilerin (Nişastacılık Sanayi, Şeker Sanayi, Bitkisel Yağ Sanayi, Et ve Süt Sanayi, Soda Sanayi, Gübre Sanayi, Alkollü İçkiler Sanayi, Mermer ve Tuz Sanayi) üretimin artması karma yem sanayiinin hammadde problemini önemli ölçüde azaltacaktır. Ayrıca, adı geçen bu sanayilerin üretim kalitelerinin yem sanayiinin istekleri doğrultusunda geliştirilmesi ve artırılması gerekmektedir.

Yem üreticileri; tapiyoka ve danının fiyatının çok cazip olması nedeniyle bu hammaddeleri ithal etmektedirler. Bununla birlikte, soya fasulyesi küspesiyle, balık unu ithalatını ülke içi üretim yetersizliğinden yaptıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca ülkemiz yem sanayiinde hammadde sıkıntısı çekilmesi nedeniyle hükümetlerce hammadde ithalatına kolaylıklar sağlanmış ve gümrük vergileri ile fonlar da muafiyetler getirilmiştir. Ülkemiz 1990 yılında 53 milyon dolarlık yem hammaddeleri ithal ederken, 1995 yılında 101 milyon dolarlık ithalatta bulunmuştur. Buna karşın ülkemiz 1990'da 6 milyon ve 1995'de de 10 milyon dolarlık (DİE, 1995; 511) yem hammaddesi ihraç etmiştir. Görülüyor ki, son derece az ve önemsizdir. Buna ilaveten ülkemizin karma yem ihracatı da çok azdır. Çünkü, Türk yem sanayicisinin hammadde girdileri dünya fiyatlarının üzerindedir.

E- Sonuç ve Öneriler

Birim hayvan başına verimin gelişmiş ülkelere nazaran düşük olduğu her ortamda ifade edilen hayvancılığımızın, bu durumdan kurtulabilmesi, bir ölçüde sanayii yemi kullanımının artırılmasına da bağlıdır. Diğer yem kaynaklarından yeterince beslenemeyen hayvanlarımızın besin maddesi ihtiyacının sanayii yemleriyle karşılanması düşünüldüğünde, mevcut üretim miktarının yetersizliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında, sanayii yemlerinin kalitesizliği ayrı bir sorun olmaktadır. Hayvanlarımızın daha iyi beslenebilmelerini temin etmek için kaliteli ve yeter miktarda yem üretimine önem verilmesi gerekmektedir (Kaya, 1986; 264). Bununla birlikte, tarımsal ürünlerle yem fiyatları arasındaki fiyat dengesizlikleri ile yem fiyatları ve hayvansal ürün fiyatları arasındaki dengesizlikler hayvancılığımızı olumsuz yönde etkilemektedir.

Hayvancılığımızdaki kesif yem problemini çözebilmek ve Türk Yem Sanayiini daha ileri bir noktaya götürmek için şu önlemlerin alınmasını öngörmekteyiz:

1-Karma yem üretimine paralel olarak kaliteli ve yeterli hammadde üretimi de sağlanmalıdır. Yağlı tohumlu ürünlerin üretimine ayrılan araziler artırılmalıdır.

2-Hayvansal kökenli yemlerin üretiminin artırılması yanında üretim teknolojilerindeki standartlar yükseltilmelidir.

3-Yem katkı maddelerinin (vitaminler, aminoasit, antibiyotik v.s.) yerli üretimle sağlanması teşvik edilmelidir.

4-Karma yem ihracatını geliştirmek için teşvikler getirilmelidir.

5-Karma yem sanayiinde hammadde olarak kullanılan maddelere getirilen destekleme alımları dünya fiyatlarını aşmamalıdır.

6-Ülkemizin yağ açığı ithal edilen ham yağ da rafine likit yağlarla karşılanmaktadır. Yağ yerine yağlı tohum ithali yoluna gidilmesi yem sanayiinin hammadde problemini çözecektir(Yaşar,1998;7)

7-Gerek hammaddelerin gerekse karma yemlerin uygun donanımlara sahip ortamlarda depolanması gerekmektedir.

Kaynakça

- ÇETİN, B.1985: "Ankara İli Kasaplık Piliç İşletmelerinin Ekonomik Analizi", *Yem Sanayii Dergisi*, s. 32-40, Ankara
- ÇETİN, H.1992:"Yem Sanayiinin Sorunları, Et ve Süt Sığırcılığına Etkileri", Milli Produktivite Merkezi Yay. No:481, s. 14-16, Ankara.
- DİE 1993: "Türkiye İstatistik Yıllığı-1993", DİE Yay.No:1620, s. 416, Ankara.
- DİE 1996: "Türkiye İstatistik Yıllığı-1996", DİE Yay.No:1985, s. 365, Ankara.
- DOĞANAY, H.1995: Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Öz Eğitim Yay.No:1985, s. 218,219 ve 221, Ankara
- DPT 1996: "Yem Sanayii.Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı", Ö.İ.K. Raporu. DPT Yay. No: 2431, s. 45, 46 ve 50, Ankara.
- KAYA, G.1986: "Sanayi Yemlerinin Bugünkü Durumu ve Kullanılışı". Hayvancılık Sempozyumu (5-8 Mayıs 1986-Tokat), s. 262,264. Cumhuriyet Üniv. Tokat Ziraat Fak. Tokat.
- YAŞAR, O.1998: "Türkiye Ayçiçeği Üretiminde Trakya'nın Yeri, Bitkisel Yağ Üretimine Katkıları ve Bitkisel Yağ Sanayiinde Hammadde Sorunları", Türk Coğrafya Kurumu 28.Coğrafya Meslek Haftası tebliğlerinden. Edirne.